

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariete.

Scurte precepte de ortografia romana cu litere

pentru dáscalii sí notarii comunali, ce nu o sciu.

Despre dáscali sí notari, ómeni ce traiescu cu pen'a, seau mai bine dísu aru avé se traiesca dein litératura, presupuiu, ca sciu carte, vá se dica cunoscú gramátec'a; càci a scí carte fora gramáteca e pucinu lucru. De acea-a nu'i invétiu carte, ci numai ortografia, care firesee multí nu o sciu, pentruca, nefiindu pana acumu dáténa a se ocupá cinevá cu asié lucruri mici, nu o au invetiatu.

La poporale culte cine nu scrie ortográfece e de rusine; la noi ésta sciintia pana acumu au fostu socotita de pedanteria, adeca lucru copilarescu. Caus'a e, ca limb'a nostra s'au scrisu pana de curundu cu buchi, éra cei ce au scrisu cu litere au croitu dein capulu lorú ortografia dupa placu, antaiu, ca n'avea cine se aduca pre romanu la ordenea, ce nu'i pre place, a dou'a, ca fia ce copilu voica se fia mai bine maiestrulu de catu desceplulu altor'a.

La tote aceste apucature si desordeni, empirismulu si ambitiunea de doctoratu ortográfecu, se puse acumu cápétu prin Asociatiunea literaria romana transelvana, care in anulu 1862. au consecratu si recomandatu toturorú romanilorú ortografi'a sistemisata pre

atatu de ratiunale, pre atatu sí de usióra a Domnului canonicu Timoteu Cipariu dein Blasiu.

Acesta ortografia acumu se usetédia, bine reu, de mai tote diárietele romane dencoce de Carpatí, luandu afora Concórdi'a, care dupa acesta ortografia scrisa sí dupa a ei pronunziata suna *конкоаръ каъ конкóрзиъ*, ce firesee e sí adevératu romanesce. Ea obsérva o sustema ortográfecá parteculária, dupa parerea mea nu pré ratiunale númai in pucine puncte diferitória, avendu credentiosu adeptu pre Strigoinulu, care pentru a sea raretate pote serie cumu 'i place, caci nu deroga sustemei nostre.

Deci, Domnii mei, se lasámu de ací inante numai geniilorú cercetarea dupa un'a mai buna sí noi gramađ'a se ne inchinámu dáscalului recunoscutu, seriendu totí intr'o forma dupa sistem'a acést'a ortográfecá; caci limb'a nostra in imperiulu austriacu poliglotu, fiindu-ne recunoscuta natiunaletatea, se scrie sí pentru straini, nu númai pentru romani cari, bine, reu scrisa, o sciu cetí, ce inse nu potemu dice sí de straini, — altmíntre súntemu de risu cu impestriatiurele, sí bietii neiniciati in literatura mai adunca se ratecescu in susteme.

Desí diárietele nu scriu cu totulu bine ortográfece, dáscalii sí notarii se indrépta a-sí tiené cate unulu, sí deca nu'i iérta pung'a a prenumerá de la sene, apoi se indémne comu-

nile a le tiené pentru densii, càci sî asié ei le ducu de nasu la tote lucrurile. In fine aru fí tempulu se le duca la bene de acumu inante, sî cunoscutu e, ca sciínti'a sî invetiatur'a e binele supremu, ce prin diárie cu multa usioretate se pote castigá.

Dau aici catevá precepte ortográfece dein memória, nu dein carte, sî cumu crédiu destulu de populariu, cá ori cine se le pota cuprinde apoi déca nu le asiu fí ghicitu tote me vá suplení unu capu mai luminatu sî o memória mai buna.

Me rogu a luá a mente la este pucine réghie:

1. Limb'a romana, cá sî altele se compune dein **vorbe**, iconele lucrurilor sî conceptelor nostre. Vorbele suntu compuse de **sunuri**, in scriptura numite **súlabe**. Súlabele se compunu dein **litere**.

2. Vorbele romane suntu **radecali**, á-deca de radecina, sau **derivate**, á-deca trase dein radecina; apoi ele suntu **monosúlabe**, **bisúlabe** ori **polusúlabe**. á-deca cu una súlaba, cu doue seau cu multe súlabe.

3. Súlab'a dein urma a vorbei se chiama **última**, cea dein antea ei **penúltima**, sî cea mai departe **ántepenúltima**.

Acestea suntu numiri camu gréie, déra de lipse a se scí. Nu ve spariati, ca indata le vetí invetiá sî le vetí scí cá **buche-az-bá**, care inca erá grele la copii mici, déra Domniavostra barbatí in forma catevá numiri sacre ortográfece! —

4. Limb'a romana se serie cu aceste litere strabune, care pentru totudeun'a au luat u loculu buchiloru, á-deca:

A a, B b, C c, D d, E e, F f, G g, H h, I i, J j, **K k**, L l, M m, N n, O o, P p, **Q q**, R r, S s, T t, U u, V v, **X x**, **Y y**, **Z z**.

5. In vorbe curatu romane nu-su de lipse líterile k, q, x, y, z, ci numai cele-alte

douedieci. Déra fiindu-ca noi avemu multe vorbe straine, mai alesu grece si slavone, in limba, de cari nu ne putem scapá indata, apoi totu de un'a adoptámu sî altele din limbe straine, asié sî aceste lítere ni-su de lipsa in alfabetu, cá se potemu serie asémene vorbe, si mai alesu numeni próprie, caroru nu e iertatu a le scambá ortografi'a originaria.

6. Literile a, e, i, o, sî u, se chiama **vocali**. Ele uneori se pronúcia **chiaru** seau límpede, alte ori **regusítu**, á-deca dein gutu seau dein nasu-e. —

Pronunciatiune regusíta au tote, candu se face dein ele ъ sî í **curilicu** dein buchile vechi, cea-a ce li se templa mai alesu candu stau inante de m sî n.; pronunciatiune **deschisa** are e sî o in **penúltima**, deca urmédia in **última** a seau e.

Acestea le invetiati, caci ortografi'a cipariana nu súfere se le púneti come sî caciule fonétece, pentru ca se bajocuresce scrisori'a cu ele.

7. Literile c, d, g, s, sî t, dintre **con-sune** se chiama **siuieranti**, caci ele au o pronunciatiuni **curata**, grosa sî un'a **siuieretória**. Dein acestea se facu buchile curilice ч, з, ш, щ, ц cari in alfabetulu strabunu nu se afla de felu.

8. Liter'a h, sengura nu are súneta dupa adeverat'a ortografia, ci ea servesce numai la compusetiuni de conventiune ortográfece.

9. C si G inante de a, o, u, suna púrure **grosu**, cá к, ъ (коро si гароле) dein buchi, éra inante de e sî i púrure **siuierandu**, cá ч, ш, (чепѣш mi шia) din buchile curilice.

Déca e lipse se sune grosu si inante de e sî i, apoi le alaturámu cate unu h mutu, precumu: **chemu, chiagu, chinga, ghemu, ghinda, ghiácia**.

Vetí scí inse, ca cu atát'a nu e de agiunsu, ci **ch** sî **gh** se numescu in ortografia ки, ги, deci nicaire nu potu stá fora i lunga densele,

sî asié vetî scrie ceva mai bene: **chiemu** bine de totu **chiamu**; **ghiemu** mai bene inca **ghiomu**.

Déra acestea le vetî invetiá mai tardiu, acumu ne aru agiunge sî mai pucinu, numai se nu se súpere ochii.

C. inante de i suna adése **cinciaresee**, ádeca cá **и** curilecu, despre care inse nu e réghia, déra puteti invetiá dein carte, seau numai luati a mente unde l'am pusu eu in este precepte.

10. X (cheru) curilecu se face in ortografia nostra púrure cu **ch**, se intielege inse, ca vine numai in vorbe straine inante, mai alesu grece sî slavóne, precumu: **chaosu**, **Christosu**, **christianu**, **cherubimu**, **chóra chartia**, **chaina**. Deca sta lunga consuna apoi se pronúncia cá candu ar fi numai e singuru precumu: **chrónecu** dĩ kponekš.

11. Litera J se chiama aspirata si suna cá ж (жѢbete) curilecu. Ésta litera in vorbe romane vine numai inantea vocaliloru a, o, u.

Mai tóte vorbele unde suna j inante de e sî i apoi lunga o consuna suntu serbesci, cumu: жертвъ, житиць, дажде, apoi in a sémene vorbe cá se ne pastramu onorea ortografiei nu scriemu cu j cu **gi** spre exemplu: **giertfa gígnitia (dagide)** mai bene inse intrebatí pre unu invetiatu cumu se chiama este vorbe romanesc sî vetî aflá, **sacreféciu**, **granariu**, **dare**, sî éca-te scapatu de nesce di- chanie rele.

12. In limb'a romana cu lítere **majúscure**, ádeca mari se scrie numai inceputulu cuventului, ádeca alu propusetiunei, dupa semnulu (.) puntu, apoi numeni próprie de ómeni, tiere luni sî altele; incolo totu cu litere **minúscure** seau mici.

13. In scriptura romana ortográfeca afara de lítere usetámu cu multa luare a mente sî semne tónece seau prosódece numite **acente**. Acentele suntu trei, ádeca: **acutu** seau ascu-

títu (∇), **greu** (∨) sî **cercuflesu** (∧). Ele servescu spre a aretá tonulu seau apesarea sunului in vórba, sî se punu pre fiacare vocale, unde e lipse. Comítie sí codítie nu mai trebue nicaire.

14. Vórbele romane in género au tonulu seau apesarea sunului pre **penúltima** (crédiu ca n'atí uitatu ce e acea-a). Acést'a e **réghia generale**, deci penultem'a nu se semna cu acentu.

Déra avemu vorbe cu sunulu pre **última**, cumu: **floricé**, **runduné**, **asié**, apoi pre **ántepenúltima**, cumu: **trápedu**, **créscetu**, **cutrémuru**, **sárbedu**, ací e de lipse se se puna semnulu, càci altmíntre mai alesu strainii, n'aru puté cetí bine, ci urmandu réghi'a generale sî apesandu pre **penúltima** forte reu din cóntra.

15. In limb'a romana nu se dùpleca consúnele, ádeca nu se punu catu doue consune la unu locu, de acea-a intrebuintiamu acente, prin alu caroru médiu scapámu de duplecare, ce in alte limbe e de valoare prosódeca, déra multu mai grea sî totusí pucinu rationale. Se dùpleca la noi numai n in vorbele compuse dein prepusetiunea **in** sî vorbe ce incepu cu n., precumu: **innotu**, **innoescu**, **innourédia**, déra ferití-ve de a scrie innauntru, innaltu, pentru ca vorbele acestea se compunu dein **in** sî **intru** apoi **in** sî **altu** (vá se dica susu).

16. Acentulu acutu e celu mai desu intrebuintiatu, pentruca e celu mai naturale, trasu ádeca dein drept'a spre sting'a, sî ce e mai naturale se cade se fia pretotindeni mai copiosu. Elu se pune pre tote **antepenúltemele** tónece seau prosodeate sî pre **últemele** pronunciate chiaru, limpede, deschisu, mai cu sóma pre infinitívii verbeloru de prim'a, secund'a sî patr'a cojugatiune, cumu: **laudá**, **vedé**, **dormí**. Ací tiéne loculu súlabei **re** ce s'aru cuvení a scrie, cumu: **laudare**, **vedere**, **dormire** etc.

17. Acentulu greu se pune pre **últema** in térti'a persona sengurária a perfectului indecattivu la vorbele regulárie de térti'a, apoi la tote cele de prim'a, secund'a sî patr'a cojugatiune, precumu: **facù, laudà, vediù, dormi**, spre a le destinge de persoanele presentelui: **facu** (eu), **lauda** (elu), **védiu** (eu), **dormi** (tu), cari nu au lipse de semne urmandu réghli'a generale. Acentulu greu se mai pune sî pre **a** modificatu tónecu, vá se dica, candu suna cá ъ curilicu, spre exemplu: **laudànu** (presente) spre destingere de laudamu (imperfectu) unde inse s'ar poté lasá afara, ce se vá sî templá orecandu, bá dein contra amu poté semná imperfectulu cu cercufflesu asié: **laudànu**, càci remane o lítera etemológeca afara, sî cercufflesulu are dreptu sei tiena loculu, cá in limb'a franca. Se pune sî pre partecel'a cà (кѣ) spre destingere de ca (ка) se pote inse si vicevers'a a lasá pre кѣ fora ca semnu sî a semná pre ka cá cu acutu.

Despre cercufflesu inca vomu vorbí mai la vale.

18. Vorbele romane se sfirsíscu, tote cu vocale, afara de partecel'a **in** si compusele ei **din, prin**, mai bene scrise: **dein, prein**, seau **d'in pr'in**. Acele vorbe, cari se paru, mai alesu strainiloru, ca n'aru avé vocale in sfirsítu iéu totusí unu u mutu, seau mai bene **semi-sunu**, caci romanulu face se se auda sî-sí tíúgue busele la asémeni vorbe.

Pre acesti **u** nu se mai pune pelari'a usetata pana acumu, spre a aretá, ca e scurtu (ũ), ci totu omulu scie dein firea lucrului ésta réghia simpla.

Cine scie bene gramátec'a mai lasa pre acestu u nepusu in prim'a persona singurária a imperfectului sî plus-cá-perfectului indicativu, spre destingere de acea-así persona plurária, precumu: **laudàm, laudaram, laudarem, laudasem** etc.

Pucina luare a mente, ca nu e asié greu!

19. Vorbele **lu, le, a, i**, artichii romani sî dechinatete loru, ce se impreuna cu substantivii sî agiectivii in numere sî casuri, apoi pronumenile descurtate **me, te, se, ne, ve, se, mi, tí, sí, ni, vi, sí**, ce dupa firea loru sî a limbei nostre se potu impreuná numai cu vérbe, nu sî cu substantiví, nu se consédera in prosódí'a vorbeii, cu care se impreuna. Unele sî s'aru poté scrie despartite cu tréma (—), spre exemplu: **dà-mi, faca-tí, cante-sí, dica-ne, duca-se** ect. Artichiulu femininu a in adeveru se sî desparte in ésta fórma, precumu: **mam'a, cas'a, tomn'a**.

A díce sî a scrie: **viéti'a-mi, casa-tí, planu-i** suntu ungurismi seau barbarismi sî se iérta numai poetiloru, cá se le ésa rim'a, noi prosaístii se nu le intrebuintiamu.

20. Unu semnu ortográfecu, afara de punctatiuni, e **apostrofulu** ('), ce se pune in loculu unei lítera lasata afara, pentru scurtarea vorbeii sî spre a incongiurá **iiatulu**, precumu: **mam'a** in locu de mama-a, **s'a facutu** in locu de se au facutu, **l'au datu** in locu de lu au datu, **n'aru avé** in locu de nu aru avé.

Totusí nu e bine a face intrebuintiare preste mesura de apostrofu, spre exemplu e reu a serie: **p' aici, d' alta data, c'a disu**, in locu de **pre aici, de alta data, ca a disu**, caci nu totu iiatulu suna reu la uréchia, sî mai alesu la intrebuintiarea sémnelorú avemu se consultàmu uréchia, spre a nu le pré immultí.

21. Vorbele romane se scriu dupa **etmologia** ádeca cu vocalea **radecalelui** deschisa se scriu sî devivatele, unde acea-a e intunecata seau regusita, sî cu sonsun'a curata a radecinei sî derevatele unde acea-a siúiera, spre exemplu radecale: **capu, cápete**, derivatu **capetanu, capetaiu, capetalu, capestru, caciula**. Radecale, locu: derivate: **locuintia, locuitoriu, locusta, locanda**. Radecale: **arde**, derivate: **ardiendu, ardietoriu, árdia**; radecale: **pascu,**

derivate: **pascere, pasciune, pasisce, radecale: póte, dorivate potiu poti. etc.**

22. Unde nu se conosce vocalea etemológeca dein radecale ne luamu dupa derivate, precumu: de la **mere, merisioru**, scriemu **meru** nu inse maru, dela **versi, versa, versatu**, nu inse varsa varsatu, de la **pere, peri**, scriemu: **péra, peru**, nu inse para, paru, dela **inveti, invétie**, scriemu: **invetiatu, invetiatura, invetiatoriu**, nu inse, **invatiatura, invatiatu, invatiu**.

Alte esemple: Dela **facu, facutu** scrie: **facundu**, nu facandu seau facendu, **factoriu** seau **factororiu**, nu facatoriu, dela **tragu, tragundu**, nu tragandu seau tragendu, caci in casulu dein urma siúiera consun'a sí ismenesce vorb'a, unde nu trebue.

Asié candu scrimu cu litére nu e destulu se scrie cinevá cumu suna vorb'a, ádeca numai fonétece, ci trebue se cugetàm de unde se trage vorb'a, cá se intrebuintiamu liter'a dein **etemonu** seau **radecina**, spre care lucru nu e de lipse a scí latenesce, cumu credu pucinu cugetatorii, ci numai romanesce bine, a cugetá senetosu.

Facundu asié apoi pucine vorbe nu le vomu ghicí, spre a le scrie cumu se cade; — de pucine inse nu-mi e grétia, ca candu le védiu tote schimosite, cá vai de ele.

Vetí intempiná greutate sí dupa multa cugetatiune sí bataia de capu, atunci totu deun'a in locu de **ъ, ж**, curili cu sepune a mai raru e, cá se traga necasulu.

23. Am dísu mai susu, ca litérele **d, s, t**, uneori siúiera, voiu se dícu **đ, zizbie, s, шзбѣръ**, sí **t, тцѣrie**, caci dein ele se facu buchile fonétece curile **z, ш** sí **г**, (**зеро, мѣ ми гѣ**.)

Mai inante de tote se scietí, Domnii mei, ca este litére zurnaiescu numai atunci candu nemidiulocitu dupa ele se afla i sí inca o vocale, adeca unu **deftongu** cu i inante, bunaora: **cadiu, prandiu, asié, pupúsia, putiu, platia, etc.**

Déca nrmédia numai unu i etemológecu sí

vorb'a totu siúiera, apoi adauge lunga acel'a sí unu i ortográfecu, spre esemplu: **diicu, lesiinu, tiinta**, éra dupa ortografi'a cipariana avemu conventiune, cá se nu punemu i ortográfecu unde e unulu etemológecu, ci pre acest'a se lu decoramu cu caciula de **cercuflesu**, éca asié: **dicu, lesinu, tinta**, caci cercuflesulu in tote limbele románice insemnédia lasarea unei litére afara. Unu i ortográfecu se pune inse in vorbele ce nu suna pre i, cumu: **vérdia, vérdie, násia, násie, átia, átie**.

Servetiulu cercuflesulu e déra in ortografi'a nostra numai a face pre **đ, sí, tí**, se siúiere se titiaie séau se zízaiá.

Acumu vine o greutate, cumu vei oprí pre **d, s, t**, cá se nu siúiere, candu se afla immediatu lunga deftongu cu i, buna ora concordia, **díafanu, diurnu, misiune, reflexiune, apatia, sumpatia**. Acestea suntu lapte cu pasatu, caci romanii dein nesciintia facu casu de súnétulu loru. Se le pronuciám curatu romanesce spre esemplu: **конкóръзъ, ziafanš, zisprš, мѣше, рефлѣше, арьдѣ, сѣмъдѣ**, caci nu numai asié e adevetatu, dera scapàm sí de greutatea ortográfeca.

Mai suntu inse o suma de vorbe straine cari nice acestei réghia de pronuciatiune nu se pléca, despre cari dícu numai atata:

Diavolulu lasatílu in iadu sí nepotendu scapá de dinsulu, dícetii romanesce totu de un'a **dracu**, ca vá perí dein faci'a nostra. Nu ve potetí suí in **Sionulu** jidovescu? urcatíve in Parnasu, ca mai aproape de ceru vetí fi, apoi cultevanduve limb'a sí cu dens'a mintea, ánem'a sí spiretulu vetí scapá sí de **pustí'a** de **prostia** slavona, in fine sí de acesta greutate ortográfeca incetu cu incetulu.

24. Fiínduca de odata nu vomu poté scapá de o suma de vorbe straine, ce se indegenara in limb'a nostra ve sfatuescu, cá tote acele vorbe, in cari nu se afla **d** se le scietí de o cumu data cu **z**, spre esemplu: **zefiru** nu

cumvá diefiru, **zadaru**, nu diadaru, **zidu**, nu didu, **zapada**, nu diapada, **Zosimu**, nu Diosimu, **caci** aru fi de risu a imbracă aceste vorbe in costumu natiunale.

Catu despre termenatiunea vorbeloru in **ediu édia** (ezъ, éзъ) spre esemplu: lucrédii, lucrédia, infrenédii, infrenédia scrietile cu **d**, cá **védii védia**, **crédii**, **crédia**, **caci** nu e reu, si lasati pre **z** numai in vorbe serbesci si grecesci, cá se nu fimu constrinsi a indegená deplinu ésta dechania de litera, mai alesu ca ne incurca in pronunciatiunea literei **s**, ce multu o zurnaia dupa manier'a franca, italiana si germana, precandu cei mai agiamii apoi o producu cu **d** in ortografia.

Asié, spre esemplu, am vediutu in gazete vorbele botezъ, pevizisne, rapnizisne, nekazъ reu pronunciate scrise cu litere: botédii, revidiune garnidiune, necádii. Domnii mei! fiti buni si le scrieti corectu asié: botesu, revisiune, garnisiune necasu, apoi in vorbe de fire romanescasiuierati fora miserecordia, pevizisne, rapnizisne, caci asié e romanesc si bene, nu pronunciati francesce si nemiesce zizaindu unde nu se cade.

Am finitu cu ortografia, vine inca unu micu corolariu gramatecale.

a) Ne imputa limbele dein tiéra, ca latinesamu, ca francimu si italianesamu limb'a nostra. Au dreptu, candu diarietile nostre adopta vorbe francesce de cele mai flotocose, ce sémena mai multu a tieganesce, spre esemplu: **debosiu**, **biuro**, **bránsia**, **amploiatu**, **angajat**, **protejat**, **orgoliu**. etc. si **órgia** de lemne.

Candu alegi vorbe din limb'a latina seau dein limbele sorori, pípaiele bine, déca suntu demne de naturalesarea cea mare, nu ti intiortioná limb'a cu tréntiele natiunei cei mari, cá se tí-o faci de risu.

b) Limb'a romana nefindu usetata in oficiu si neinvetiata dein gramáteci bune, pana de curundu s'au labartiatu curiosu in formele ei.

Fiindu ca avemu pucine carti, romanii ce sciu carte, cetescu diarietile; deci e detori'a redactoriloru se coréga formele rele, si se se faca instructorii limbisteci pentru poporu.

In limb'a romana pluráriulu in uri facu numai vórbe bisúlabe de genu masculinu, nu inse si trisúlabe, cumu: trápéduri sumbóluri, amáruri ba chiaru si fenimine, cumu dieturi; form'a buna e: **trápede sumbole**, **amare**, **diete** — si scurtu si corectu.

c) Nu stramutati genulula vorbe. Spre esemplu **banca** e in género cunoscuta de feminina si totusi cetimu **banculu nationalu**. Umoru onoru, favoru, amoru, e reu, caci este vorbe suntu de o fire cu romanescile vechi **flore**, **recóre**, si trebue scrise si díse: **umóre onore**, **favore** si dulcea **amóre** fraternu.

d) Dacu dicemu place, planu, flore, apoi pentru ce se dicemu piátia, fiorinu in locu de **plátia florinu** etc.

Asiu puté luá alfabetulu de rendu si numerile iara de síru, inse am dísu in capu, ca dau **precepte scurte** si asiu minti de o parte, de alt'a parte me crédeti, ca nice timpu numi prisoscesce se mai indrugu.

Totusi mai cercu un'a bócana, mecara trémuru de dáscalulu celu mare, Domnulu Cipariu, pre lunga care stau suma de cruditi, si me temu se nu-mi intorca preceptele pre dosu, incatu se nu me potiu spelá cu ap'a din Oltu. Crédii inse, ca producu unu adeveru, numai de nu mi aru fi credenti'a desiérta, si me rádiemu pre indulginti'a si generositatea, ce ea-carerédia marimea.

Sunt transelvanu si am amblatu prin acestu tiéra, bá am fostu si preste munti in tota Dáci'a trajana, inse n'am observatu, cá romanii se faca pluráriulu in forma neutra latina afara de vorbele: óua, cara, féra, popora, apoi firesce la mai multe vorbe slavone, cumu: isvora topora, cotoru etc.

Acestea acumu suntu vii si le invetiáramu

dela mam'a, le potemu déra strapune la fetii nostri, inse eu n'asiu sfatú pre nimine a inmultí esta forma, càci e forte grea pentru cei ce nu locuescu in apropiarea museloru transelvane si nu cunoscu limb'a latina.

Noue nu ne e aminte a latinesá limb'a, ci pucinu cate pucinu a corege formele defectuose prin mediulu ortografiei. Se nu spariam lumea cu forme grele.

Dupa ce réghia se scriu **principia**-le mele, sí nu princípiale, **conchisa**-le adunarei, sí nu conchisele, **media**-le de invetiatura, sí nu médiele?

Noi n'avemu genu neutru, ci tote vorbele suntu masculin seau feminine, adeca insufletite in forma.

Aceste pucine ve poffescu se ve fia de folosu, sciu inse ca multi le voru consederá de paie batute, la unii nu voru fi de ajunsu, altor'a le vá produce grétia, caci noi transelvani ne precépemu numai la doctoratu gramatecale sí ortografecu, nu scimu face sí poesie incantatorie, cá fratii nostri transalpini.

Déra, Domnii mei, e conditiune **sine qua non** a serie ceva, cá se placa, adeca se scrii pre lunga idee sanetose sí limbístece sí ortográfece corectu, pentru ca vestimentulu face calugherulu. Altmintre, noue celoru seriosí, licinti'a ce sí aru luá cinevá a despretiú réghiele limbistece ne aru face se diceamu:

Multa licent stultis, pictoribus atque poetis.

Literatura.

In provedietur'a lui **S. Filtsch** a esitu **Portarea de buna Convenientia intre omeni**, tradusa de **T. Cipariu** Editiunea II. revediuata si inmultita. Acesta carticica costatóre din 47 pagine, tapariu frumosu si hartia fina, cuprinde cele mai bune invetiaturi pentru tenerimea mai alesu scolara de ambe sesce. Invetia si suatuesce camu are a se portá ea

intru implinerea detorieloru sale si in societate la diverse ocaseuni. Tóte acestea se cuprindu pre 30 pagine. Cele lalte 17 pagine, cá **Adausu**, cuprindu **Spice**: sentintie, masime morale; **Aforisme**: scurte descriptiuni. **Fabule**, **Istorióre** si **Parabele**. — **Recomendamu** acesta carticica cu totu adinsulu tenerimei scolare, caci va trage folosu indoitu din ea, d'o parte adeca invetiaturile ce le cuprinde, ér' d' alt'a va avé totu de un'a inaintea ochiloru ortograf'a pura a D-lui **Cipariu**, si astu-felu se va poté deprinde a o urmari, bine in scriere. Cóstá 20 cr. v. a. si se póte trage dela provedietorulu.

— **Epistolaru** de **Saba B. Popoviciu** parochu ortodoscu in Resinariu si asesoru consistorialu. Editiunea II. Sibiu Editur'a si tipariulu lui **Georgie de Closius**.

Acesta carte costatóre din 10 cóle, tiparita cu litere civile cósta 70 cr. v. a. si se póte trage din libreri'a dlui **S. Filtsch**.

Totu dela densulu se potu trage pe lunga pretiu lu de 60 cr. v. ja. si **Sunete si Resunete**. Cercari poetice de **Zacharia Boiu**.

Varietati.

Dialogulu intre Natura si Filosofu.

Filosofulu. Candu am deschisu ochii in lume n'am sciutu nici ce suntu, nici unde suntu; mai tardiu candu am inceputu a simti si a me impresioná de obiectele care me 'ncongiurau, atunci me intrebam adesea, ce suntu eu, cine m'a facutu si cine a facutu fiintiele si lucrurile ce vedeam si pipaiam si nu puteam se-mi dau o socotéla lamurita despre tóte acestea, uneori intrebam si pe tata-meu si elu mi respundea ca D-dieu a facutu tóte acestea si pe noi pe toti, ca elu este tatalu nostru si ca este bunu, dreptu si atotu-puternicu, éra candu intrebam unde locuesce acestu D-dieu, elu mi-aratá bolta cerului si adesea pronuncia vorb'a Natura. De candu insa am inceputu a-mi face o idee mai multu séu mai pucinu lamurita despre D-dieu si despre ceea ce numimu Natura, mi-am indreptatu amorulu meu catre dens'a cá catre o mama binefacatóre. Acumu dar' santa mama Natura, eterna ordine a lucrúrilor, alergu in braciéle tale si te rogu cu umilintia dupa ce mi-am petrecutu viéti'a contempandu-

te si meditandu asupra ta dă-mi voia a-ti face cate-va intrebari, caci cu catu inaintezu in studie cu atatu vedu mai bine catu suntu de pucine conosciintele ce am lunga acelea ce -mi remane a studiá.

Natur'a. Ce voesci a me intrebá atóma filu meu. —

Filosofulu. Santa mama Natura, spune-mi de ce asta varietate de forme ce imbraca fiintiele care ne incongióra? la ce óre serva tóte acestea? Pentru ce spre e. s. eu care simtu si gandescu in momentul acest'a, pentru ce esistu?

Natur'a. Atóma filu meu, pentru ce voesci se scii acestea caci nu-ti suntu de trebuintia. Déc'am creatu fiintiele care asista in lume si pe tine, acést'a am facut'o pentru plăcerea mea si pentru fericirea ta.

Filosofulu. Fericire, tu nu m'ai consultatu candu mi-ai datu fiintia cá se vedi déca priimescu séu nu o ast-felu de fericire.

Natur'a. Mi-erá cu neputintia caci cumu erá se me adresezu la o fiintia care nu esista si s'o intrebú unu ce care ea nu conósce?

Filosofulu. Ei bine, déca n'a fostu cu putintia a me consultá de ce ai facutu in lume asta mare diversitate de capacitati, de stari etc. astu-felu in catu catre unii pari a fi o adeverata muma éra catre altii, o muma vitréga.

Natur'a. Aste diversitati de capacitati si de stari je-am facutu totu pentru folosulu vostru, caci déca toti aru fi avutu egale capacitati si stari egale, atunci n'ati fi mai avutu trebuintia unii de altii, ar' fi lipsitu ori ce felu de emulatia, ori ce felu de activitate, ati fi traitu intr'o complecta indolentia si ati fi fostu nenorociti. Dar' eu cá un'a ce suntu adeverat'a vóstra muma, ve iubescu pe toti si n'am in vedere de cátu fericirea vóstra.

Filosofulu. Dar' cine esti tu care-mi vorbesci caci audu numai vocea éra figur'a ta n'o potu vedé?

Natur'a. Eu suntu aceea ce suntu, aceea ce am fostu, aceea ce voiu fi, si-apoi cumu o fiintia cá tine, o asiá de mica particica din mine póte se me coprinda? Nu, multiumiti-ve atóme fii mei d'a vedé cateva atóme care ve 'ncongióra, d'a gustá cateva picaturi din laptele meu, d'a vegetá

cateva momente pe sinulu meu si d'a murí, fara se fi cunoscutu pe mum'a si pe nutricea vóstra, si aduceti-ve aminte ne'nctatu ca nice-o mana umana n'a redicatu velulu meu.

Filosofulu. Santa mama Natura eterna ordi-ne a lucriloru, iérta dar' defectele nóstre caci tu esti caus'a loru.

(Natur'a)

Margaritare. A fi spirituosu, totu de un'a in lume este o mare nedreptate, si totu d'o data e unu daru cu care-ti castigi mai multi inimici de catu aimici.

— Parerea-de-reu este o furia adormita, care si-a inclestatu chiarele in cosciinti'a nóstra. Candu vremu se pecatuimu, ea se destépta din somnu si atunci noi dicemu: cosciinti'a ne dojenesce se nu pecatuimu, ér' déca am pecatuitu, ne sfasia anim'a cu dintii ei cei ageri.

— Renumele e cá umbra ta, ce adese ori merge inainte adese ori in napoi; cate-o data e mai mare, cate-o data mai mica decatu tine.

— Comorile p'acésta lume suntu ciudatu impartite. Seraculu are pucinu; cersitorulu n'are nimicu; avutulu are prè multu; dar' destulu — o! nu are nime.

Pupes'a si priveghitóra.

Pupes'a convine c'o priveghitóra,
Si-unde nu-mi incede d'a mi se laudá,
C' asiá-i de frumósa si d'atragátóre . . .
Penele si conciuulu, dienu, ea nu le-ar' dá,
Cu-ori-si-ce pe lume d'o ai imbiá.

„Tu priveghitóra, dienu, pe lenga mine,
„Esti numai o ciuha, adeveru-ti spunu.«
Dar' priveghitóra tace, ride 'n sine,
Si 'n apropiare sbóra p' unu gorunu
Si 'ncependu se cante váile resunu.

Caletorii 'n drumuri stau toti in uimire,
Ascultandu la versu-i dulce rapitoru.
„Ce frumosu, ce dulce“ dicu intr'o unire.
Pupes'a pismósa ambla giuru in sboru,
Dar' pe ea n'o lauda nici unu caletoru!

* * *

Astu-felu totu de un'a sufletulu frumosu
Se prefere unui trupu catu de pomposu.

(Imit)

Densusianu.